
Jubileji

Janko Prunk - sedemdesetletnik

Decembra, tik pred novim letom, je praznoval sedemdesetletnico življenja prof. dr. Janko Prunk. Jeseni, nekaj mesecev pred tem, se je upokojil kot redni profesor Fakultete za družbene vede ljubljanske univerze, katere učitelj je bil 35 let, zadnjih sedemnajst let pa je bil tam s polnim delovnim časom tudi zaposlen. Na oddelku za politologijo je poučeval predmete Nastanek sodobnega sveta, Zgodovina socialne in politične misli na Slovenskem, Zgodovina evropske ideje in Izbrani problemi sodobnih političnih teorij. Kot zgodovinar se je hrabro – in z velikim znanjem, ki sega na področja politične filozofije in zgodovine političnih idej, poskusil v njegovi zgodovinopisni izbiri – politični zgodovini – bližnji družboslovni disciplini, in poskušal povezovati politologijo z zgodovino, v praksi uresničiti toliko opevano multidisciplinarnost.

Prvo polovico svojo znanstvene in raziskovalne poti je bil Janko Prunk sodelavec Inštituta za novejšo zgodovino in njegovega predhodnika, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Na inštitutu je karierno napredoval od asistenta do znanstvenega svetnika. Pravzaprav je tudi eden redkih, ki se je na Inštitutu zaposlil večkrat; prvič kot mlad asistent po diplomi, drugič kot že izoblikovan raziskovalec, ko se je vrnil s prve zaposlitve v visokem šolstvu – Pedagoške akademije, tretjič po vrnitvi s funkcije ministra v slovenski vladi (1992).

Janko Prunk se je rodil 30. decembra 1942 v Loki pri Zidanem Mostu. Maturiral je v Celju, študij zgodovine in sociologije pa je bil njegova končna izbira med več zanimanji. Že med študijem se je najbolj zanimal za sodobno zgodovino; diplomiral je leta 1966 z diplomskim delom o političnem delovanju škofa Antona Bonaventure Jegliča. Na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer se je zaposlil še istega leta, je svojo raziskovalno pot začel z za tedanje čase nenavadno raziskovalno temo nastanka in razvoja krščanskega socializma na Slovenskem; krščansko socialistično gibanje je veljalo za precej politično neoportuno temo, pa

čprav so bili krščanski socialisti ena od ustanovnih skupin OF. Raziskovalno delo o tej temi je zaokrožil najprej z magistrskim delom *Slovenski krščanski socialisti med šestojanuarsko diktaturo 1929–1934* in predvsem z disertacijo *Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda 1918–1941*, ki jo je obranil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani leta 1976. Tik pred tem pa se je že preusmeril v pedagoško delo. Na Pedagoški akademiji je namreč štiri leta predaval bodočim učiteljem *Uvod v študij zgodovine in Občo zgodovino*. Svoje pedagoške namere je sočasno potrdil s sodelovanjem v avtorskih skupinah, ki sta pripravili učbenika zgodovine za srednje šole.

Leta 1979 se je vrnil na Inštitut, kjer se je spet posvetil raziskovalnemu delu. Njegova osrednja pozornost je veljala politični zgodovini obdobja med obema vojnama, s poudarki na političnih konceptih meščanskih strank, nacionalnih programih, krščanskem socializmu; odnosih Slovencev s Hrvati, nastanku jugoslovanske države; od osebnosti pa ga je zelo zanimal Boris Kidrič kot strateg in graditelj Osvobodilne fronte. Med rezultati njegovega drugega inštitutskega obdobja je treba omeniti predvsem monografijo *Slovenski narodni programi : narodni programi v slovenski politični misli od 1948 do 1945* (Ljubljana 1986), ki je bila sintetični rezultat njegovega raziskovalnega zanimanja tistega časa. V monografiji je analiziral slovenske nacionalne programe v širokem loku stotih let; knjigi je dodal tudi več kot štiri desetine najpomembnejših programskih tekstov. Knjiga je že odražala izostreno zanimanje in hkrati skrb za usodo slovenskega naroda in Slovenije v poglabljajoči se krizi Jugoslavije. To pa je močno prerasčalo zgolj strokovni pomen tega zgodovinopisnega dela. Z nagrado vstaje slovenskega naroda odlikovana knjiga je nato izšla tudi v srbohrvaškem prevodu v Beogradu (*Slovenački nacionalni programi*, Beograd 1988). Vrenje v drugi polovici osemdesetih let, ki je pripeljalo do vzpostavitve večstrankarskega sistema, parlamentarne demokracije in osamosvojitve Slovenije, Janka Prunka ni pustilo hladnega. Dejavno se je vključeval v diskusije, družbene in politične. Najbolj izrazit dokument takega njegovega zanimanja je knjiga *Nova slovenska samozavest : pogovori s slovenskimi političnimi prvaki* (Ljubljana 1990), v kateri je objavil pogovore z vrsto vodilnih politikov, ideologov in državnikov različnih političnih orientacij. Vrhunec tega obdobja njegovega raziskovalnega dela pa predstavlja monografija *Slovenski narodni vzpon: narodna politika 1768–1992* (Ljubljana 1992). Monografija, v kateri je Prunk obravnaval slovensko politično zgodovino več kot dveh stoletij, v katerih se je narod razvil iz ljudstva v nacijo, je vzbudila veliko polemičnih odzivov; tisti, ki so bili širše konceptualne narave, so opozarjali na probleme, ki jih bo treba rešiti ob snovanju bodočih sintetičnih del. V potrebe nove družbene realnosti, ki je nastopila s koncem socializma in novo državo, sodi tudi Prunkovo pisanje učbenika *20. stoletje: zgodovina za 8. razred osnovne šole* (Ljubljana 1993; soavtor Branimir Nešović), ki je predstavljal poseben izziv, saj so se skoraj vse takratne družbene polemike o vrednotenju zgodovinskih dogajanj osredotočale prav na obravnavano obdobje, predvsem seveda na obdobje druge svetovne vojne in zgodnejšega obdobja socialistične Jugoslavije.

Janko Prunk je eden od slovenskih zgodovinarjev, ki si je najbolj prizadeval – in pri tem uspeval – da svoje raziskovalno in znanstveno delo oplemeniti z izkušnjami iz tujine. Že kot mlad raziskovalec se je izpopolnjeval najprej v Leipzigu; prvi med slovenskimi zgodovinarji je uspel leta 1973 pridobiti štipendijo za doktorsko izobraževanje na znanem Inštitutu za evropsko zgodovino (Institut für europäische Geschichte) v Mainzu, kjer je bival še večkrat, na Visoki šoli za družbene študije in Inštitutu Maurice Thorez v Parizu. V poznejših letih je bil večkrat na izpopolnjevanju v tujini s pomočjo Humboldtovih štipendij za raziskovalno delo. V letih 1984–1985, 1988–1989 in 1994–1995 se je s štipendijami te sila ugledne fundacije izpopolnjeval v Zvezni republiki Nemčiji – in hkrati posredoval svoje znanje, saj je bil gostujoči profesor na univerzah v Freiburgu in v Kölnu. Štipendija Centra za raziskovanje evropske integracije iz Bonna mu je pred desetletjem omogočila zadnje daljše strokovno izpopolnjevanje v tujini.

Sredi devetdesetih let se je Prunk odločil, da ponovno da prednost svojemu pedagoškemu poslanstvu. 1. oktobra 1995 je postal polno zaposleni univerzitetni učitelj na Fakulteti za družbene vede, na kateri je kot predavatelj novejše politične zgodovine in zgodovine političnih idej sicer sodeloval že od leta 1976. Naslednje več kot poldrugo desetletje je bilo tako njegovo raziskovalno delo razpeto med zgodovinopisje in politologijo. Z zaposlitvijo na Fakulteti za družbene vede se je vključil v politološko raziskovalno skupino, v projektih, katerih nosilec ali član je bil, pa je lahko povezoval svojo bogato zgodovinopisno znanje in družboslovje. Predvsem sta to bila projekta *Zgodovina politične misli na Slovenskem* in *Analiza razvoja slovenskega parlamentarizma od prvih začetkov do ustanovitve Državnega zbora Republike Slovenije*. Rezultate raziskovalnega dela v okviru drugega projekta je strnil v monografiji *Parlamentarna izkušnja Slovencev* (Ljubljana 2005, dopolnjena izdaja 2006), ki jo je napisal skupaj s sodelavko dr. Cirilo Toplak). V monografiji je v širokem pregledu prikazal razvoj parlamentarnih sistemov v Avstriji in Avstro-Ogrski, Kraljevini SHS / Jugoslaviji, enakovredno je vključil tudi delovanje slovenskih poslancev v italijanskem parlamentu, preden so ga fašisti razpustili, opisal je poskuse ustvarjanja parlamentarnih teles odporniškega gibanja in protirevolucionarnega tabora v času druge svetovne vojne, obširno pa je tudi poglavje o parlamentarnem sistemu Republike Slovenije. Slednje je bilo še povsem aktualno, avtor je segel do avgusta 2000, v dopoljnjeni drugi izdaji pa celo do leta 2004.

Velik napor in prizadevanje pa je Janko Prunk vložil v monografijo *Racionalistična civilizacija: 1776–2000* (Ljubljana 2008). V njej si je zadal zahtevno nalogo, da bi prikazal oblikovanje in delovanje racionalistične civilizacije – svojevrstne civilizacije, geografsko opredeljene v Evropi in Ameriki od 18. do konca 20. stoletja, ki je temeljila na razumu, znanju, človekovi svobodi in strpnosti. Monografija, ki jo je razvil iz krajše verzije, napisane za svojega nemškega štipenditorja (*Die rationalistische Zivilisation*, Bonn 2003), in več znanstvenih razprav so eden od redkih poskusov slovenskih zgodovinarjev v obči zgodovini, gotovo pa po zastavitvah problemov ena najbolj ambicioznih. Knjiga je natančen in osupljivo sistematičen prikaz oblikovanja skupnosti/družbe, ki se je vedno bolj utemeljevala na

znanju in znanosti, širjenju znanja in razvoja znanstvenih disciplin. Vendar je avtor prikazal pogloblitve tako v gospodarstvu, državopravni misli in delovanju posameznih tipov držav, veri, umetnosti in kulturi. Veliko pozornost pa je namenil orisu šolskih sistemov in univerz ter razvoju znanstvenih disciplin. Pri slednjem je bil avtor pred težko nalogo, da je moral ne le označiti razvoj disciplin, pač pa tudi ovrednotiti raziskovalne koncepte ved in znanstvenih disciplin, od filozofije, psihologije do jedrske fizike.

Kljub opisanim velikim projektom pa ni povsem opustil svojih klasičnih zgodovinopisnih raziskovalnih tem. V zadnjem desetletju je obravnaval delovanje Antona Korošca v opozicijskih letih 1929–1934 (ČZN 2006, zv. 2–3), osebnost Edvarda Kocbeka (Studia Historica Slovenica 2011, št. 2–3), slovensko-hrvaške odnose v 20. stoletju (Studia Historica Slovenica 2008, št. 2–3), krščanski socializem pa je obravnaval v vsebinsko pomembni dimenziji odnosa do demokracije (*Demokracija in slovenski krščanski socialisti*, v Problemi demokracije na Slovenskem v letih 1918–1941, Ljubljana 2007) in evropskih vplivov (*Evropski vplivi na politično gibanje slovenskih katoličanov*, v Evropski vplivi na slovensko družbo, Ljubljana 2008). Posredno se tega segmenta njegovega dela dotika tudi razprava *Ločitev duhov med intelektualci v 30. letih* (V: Kultura in politika, Ljubljana 2007). V referatu in objavljenem prispevku *Macht und Ohnmacht des Parlamentarismus bei der Lösung der nationalen Frage in vielvölker Staaten in 20. Jahrhundert*, ki ga je izdelal za znanstveno posvetovanje Komisije za zgodovino parlamentarizma v Berlinu, pa je primerjalno pokazal na hude probleme delovanja parlamentarnega sistema v več evropskih večnacionalnih državah. Najbolj osredotočeno pa je v to problematiko posegel z monografijo *Zgodovina ideoloških spopadov med vojnami* (Ljubljana 2004), v kateri je v štirih poglavjih, na temelju predhodnih razprav, obravnaval tako slovenske kot širše evropske idejne procese tridesetih let. K diskusiji o značaju odporništvu je zanimiv njegov prispevek *Pojmovanje revolucije v različnih segmentih OF in NOB* (v: Žrtve vojne in revolucije, Ljubljana 2005).

Prav tako ni mogoče spregledati Prunkovega prizadevanja, da v poljubni, a znanstveno neoporečni obliki pripravi delo z osnovnimi informacijami o zgodovini nove države na evropskem zemljevidu. Kratka zgodovina Slovenije je poimenoval svoj pregled slovenske nacionalne zgodovine, ki je izšla v več jezikih. Angleška različica je doživela tri prenovljene izdaje (*A brief history of Slovenia*, Ljubljana 1994, 2000, 2008). Izšla je tudi v italijanskem (1994) in nemškem jeziku (1996), finskem jeziku (2004) ter končno tudi v slovenskem jeziku (1998, 2000, 2008). Tekst, ki je namenjen široki publiki, je zasnovan na kombiniranju družbenih in političnih procesov v slovenski zgodovini in skrbno zajema vse pogloblitve procese do obdobja osamosvojitve in nastanka Republike Slovenije v letu 1991. Tovrstna prizadevanja je Prunk nadgradil z delom *Osamosvojitve Slovenije: s kratkim orisom slovenske zgodovine*, ki ga je pripravil z Martinom Ivaničem (Ljubljana, 1996). V zadnjih letih je tem delom dodal tudi svoj prispevek v publikaciji *Facts about Slovenia* (8 izdaj), ki je izšla tudi v nemškem, španskem in francoskem jeziku.

Svojo družbeno angažiranost, ki ga je odlikovala že od začetka raziskovalne poti, je slavljeneц izkazoval tudi z vstopom v aktivno politiko v prelomnem obdobju vzpostavljanja večstrankarske demokracije in osamosvajanja Slovenije. V drugi Drnovškovi prvi vladi je bil imenovan za ministra za Slovence po svetu in narodnosti v Sloveniji (maj 1992–januar 1993). Njegov politični programski navdih je bila nemška socialdemokracija, ki jo je dobro poznal v njeni historični in sodobni komponenti; v svojem političnem delovanju si je prizadeval prenesti njene politične zamisli v slovensko okolje. Deloval je v Socialdemokratski stranki Slovenije (bil je eden avtorjev njenega programa dr. Jožetom Pučnikom) in nato v Slovenski demokratski stranki, ki pa jo je leta 2008 zapustil, ker se je od njegovega političnega kreda preveč oddaljila. Ostal pa je eden od najbolj aktivnih med zgodovinarji v svojem družbenem in političnem delovanju. Ne le z objavljanjem člankov in mnenj o vrsti družbenih problemov, zlasti politične narave, kar počne še danes, poverjena mu je bila pomembna vloga v oblikovanju državnega odnosa s sosednjo Hrvaško. Ob ustanovitvi hrvaško-slovenske zgodovinske komisije leta 2005 je bil izbran za vodenje njenega slovenskega dela. Komisija sicer ni objavila skupnega končnega poročila, več tekstov pa so člani komisije nato objavili sami. V zadnjih letih sodeluje tudi v delu podkomisije za zgodovino, ki je sestavni del slovenskih prizadevanj po razrešitvi mejnih vprašanj med Slovenijo in Hrvaško, zdaj z arbitražnim sporazumom. Širša slovenska prizadevanja za ureditev mejnih vprašanj s Hrvaško je opisal tudi v članku *Vloga Državnega zbora Republike Slovenije pri urejanju državne meje z Republiko Hrvaško* (Prispevki za novejšo zgodovino, 2011, št. 3).

Janko Prunk je vsa leta ohranjal stik z matično ustanovo, Inštitutom za novejšo zgodovino. Vseskozi je član uredniškega odbora Prispevkov za novejšo zgodovino, sodeloval je na več znanstvenih posvetovanjih, ki jih je organiziral Inštitut za novejšo zgodovino, sodeloval je z inštitutovimi raziskovalci, ki so proučevali sorodne teme, k izvajanju predmeta Zgodovina politične misli na Slovenskem, katerega nosilec je bil, je kot asistenta pritegnil pokojnega dr. Ervina Dolenca.

Slavljeneц svoje življenjske obletnice, ki sovpada z upokojitvijo, gotovo ne dojema kot čas, ko je potrebno izpreči. Vedno iskrov, z zanimanjem za nove zadeve, pripravljen povedati javnosti svoje strokovno mnenje, za se bo gotovo ravnal po svoji misli, ki jo je izrekel pred letom, v diskusiji o zgodovinopisju, da zgodovinar sliko zgodovinskega dogajanja, ki jo ima v glavi, vedno znova dopolnjuje. Slavljencu prof. dr. Janku Prunku želimo ob življenjskem jubileju še naprej veliko uspešnega dela, in tudi zadovoljstva v družinskem krogu.

Damijan Guštin